

สมรรถนะผู้บริหารการศึกษาของอาเซียน (Competencies of ASEAN's Educational Administrators)

ดร. เจริญ ภูวิจิตร*

การศึกษามีความสำคัญกับชีวิตทุกชีวิต ในชีวิตประจำวันของคนเรานั้นมีการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลาและต่อเนื่องไม่หยุดนิ่ง เช่นดังคำกล่าวที่ว่า “ไม่มีใครแก่เกินเรียน” “รากฐานของตึก คือ อิฐ รากฐานของชีวิต คือ การศึกษา” “ปลูกสิ่งใดก็ไม่เท่าปลูกปัญญาปลูกการศึกษาให้กับลูกหลาน” การศึกษาจึงเป็นพื้นฐานที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาบุคคล สร้างสังคม สร้างชาติ ทำให้พลเมืองของประเทศชาติเป็นคนมีคุณภาพ มุ่งความดี เน้นคุณธรรม อีกทั้งการศึกษายังช่วยสร้างจิตสำนึกของความเป็นมนุษย์ มีจิตวิญญาณของผู้มีภูมิปัญญาและความงดงาม ทางจิตใจ การศึกษาสร้างให้บุคคลมีความรู้เพื่อการดำรงชีวิตประกอบอาชีพเพื่อการเลี้ยงตนเองและครอบครัว และช่วยให้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง สามารถใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุขและมั่นคง การศึกษาจึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับคนทุกวัย ทั้งนี้โดยมีกลุ่มผู้บริหารการศึกษาเป็นกลไกฟันเฟืองหลักหนึ่งในการพัฒนาการศึกษาให้กับพลเมืองของประเทศ

ผู้บริหารการศึกษา (Educational Administrator) จึงเป็นกลุ่มบุคคลกลุ่มหนึ่งในวงการศึกษาที่มีบทบาทความสำคัญอย่างมากมาต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของประเทศเพื่อความสามารถในการแข่งขันกับประเทศอื่นๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ยิ่งในยุคของการแข่งขันและการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วเช่นปัจจุบัน อีกทั้งยังเป็นยุคเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่เทคโนโลยีมีความเจริญก้าวหน้าเปลี่ยนแปลงอยู่เสมออย่างต่อเนื่อง ผู้บริหารการศึกษาจึงต้องมีสมรรถนะแห่งความเป็นมืออาชีพในการพัฒนาการศึกษาให้ก้าวทันกับการเปลี่ยนแปลง มุ่งสู่ความมีคุณภาพของผู้เรียนผ่านการศึกษามีผู้บริหารสถานศึกษาและครูดูแลเอาใจใส่ผู้เรียนเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียนและเพื่อคุณภาพการศึกษา

ทั้งนี้มาตรา ๔ แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ และ (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๕๓ ได้ให้ความหมายของการศึกษาและผู้บริหารการศึกษา ไว้ดังนี้

การศึกษา หมายความว่า กระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคมโดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อมสังคม การเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

ผู้บริหารการศึกษา หมายความว่า “บุคลากรวิชาชีพที่รับผิดชอบการบริหารการศึกษานอกสถานศึกษา ตั้งแต่ระดับเขตพื้นที่การศึกษาขึ้นไป”¹ และในอีกความหมายที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติสภาครู และบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. ๒๕๔๖ ซึ่งให้ความหมายว่า “บุคคลซึ่งปฏิบัติงานในตำแหน่งผู้บริหารนอกสถานศึกษาในระดับเขตพื้นที่การศึกษา”²

จากการกำหนดความหมายของการศึกษาและผู้บริหารการศึกษาดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าการศึกษานั้นมุ่งให้บุคคลเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากการจัดสภาพแวดล้อมที่เกื้อหนุนเหมาะสมแก่การเรียนรู้ของบุคคล เพื่อให้เกิดการพัฒนาของบุคคลและสังคม ส่วนผู้บริหารการศึกษานั้นก็คือบุคลากรในวงการศึกษาที่มีประสบการณ์ความเชี่ยวชาญทางการศึกษาและการบริหารการศึกษาดังแต่ระดับเขตพื้นที่จนถึงระดับผู้บริหารสูงสุดในกระทรวงศึกษาธิการ โดยไม่ผนวก รวมผู้บริหารสถานศึกษาเข้ามาด้วย และหากศึกษาลงไปที่ผู้บริหารการศึกษาของอาเซียนของทั้ง ๑๐ ประเทศ

* ศูนย์นานาชาติเพื่อพัฒนาผู้บริหารการศึกษา สถาบันพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

¹ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ 2542, เล่มที่ ๑๑๖ ตอนที่ ๗๔ก ราชกิจจานุเบกษา ๑๙ สิงหาคม ๒๕๔๒

<http://www.seal2thai.org/kru/kru012.htm>

² สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๖, หน้า ๒.

<https://www.mwit.ac.th/~person/01-Statutes/teacher-act01.pdf>

นั้น เรื่องที่น่าสนใจนั้น คือ สมรรถนะผู้บริหารศึกษาของอาเซียน ซึ่งควรเป็นสมรรถนะหลักร่วมและสมรรถนะที่โดดเด่นของความเป็นผู้บริหารการศึกษาแห่งยุคของการเปลี่ยนแปลงภายใต้การแข่งขันของบริบทสังคม การเมืองและเศรษฐกิจ โดยเฉพาะในประเด็นคุณภาพการศึกษาของประชาคมอาเซียน

ทั้งนี้ความสำคัญของการศึกษาในการขับเคลื่อนประชาคมอาเซียนเป็นกลไกสำคัญในการนำอาเซียน บรรลุวิสัยทัศน์อาเซียน ๒๐๒๐ โดยกำหนดให้อาเซียนมีวิสัยทัศน์สู่ภายนอก มีสันติสุข และมีการเชื่อมโยงเข้าด้วยกันในการเป็นหุ้นส่วนในสิ่งแวดล้อมของประชาชาติไทยและอยู่ร่วมกันอย่างกลมกลืน การพัฒนาที่มีพลวัต และการรวมตัวทางเศรษฐกิจที่ใกล้ชิดและในสังคมที่เอื้ออาทรที่ระลึกถึงสายสัมพันธ์แน่นแฟ้นทางประวัติศาสตร์ ตระหนักถึงความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมที่มีร่วมกันและเชื่อมโยงในอัตลักษณ์ของภูมิภาค³ โดยประเด็นสำคัญ คือ การมุ่งเน้นความร่วมมือทางด้านวิชาการและการพัฒนาซึ่งจะช่วยสนับสนุนการขับเคลื่อนการศึกษาของอาเซียนด้วยการเสริมสร้างขีดความสามารถและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อลดช่องว่างการพัฒนา ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของอดีตนายกรัฐมนตรีอาเซียน (ดร. สุรินทร์ พิศสุวรรณ) ที่กล่าวไว้ว่า การศึกษาและมาตรฐานการสอนเป็นปัจจัยสำคัญเพื่อการรวมตัวของประชาคมอาเซียนและการเตรียมตัวสำหรับเวทีโลก โดยเห็นว่าการศึกษาจะช่วยให้เยาวชนของอาเซียนให้ความสำคัญใส่ใจต่อเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ความแตกต่างทางการศึกษา และสร้างความเป็นหนึ่งเดียวของความเป็นประชาคมอาเซียน การศึกษาที่ดีจะปรับเปลี่ยนให้พวกเขาเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพที่สามารถช่วยยกระดับการแข่งขันของภูมิภาค ครูจำเป็น ต้องช่วยเด็กเรียนรู้วิธีการคิด การวิเคราะห์ เหมือนกับให้พวกเขาหาวิธีการเพื่อหาคำตอบด้วยตนเอง⁴ อีกทั้ง Ramon del Rosario ผู้สื่อข่าวของ Philippine Daily ได้มีความเห็นโดยได้เขียนสรุปไว้ในบทความ “ความรับผิดชอบในการศึกษาในการบูรณาการอาเซียน” (Education’s Responsibilities in Integrated ASEAN) เห็นว่าบทบาทความต่อเนื่องของการศึกษาจะทำให้การใช้ชีวิตดีขึ้นมากในบริบทของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน หมายถึง การช่วยเหลือผู้คนของเราทั้งหมดให้ได้ประโยชน์จากการเปิดเศรษฐกิจระดับภูมิภาคและช่วยสร้างความเชื่อมั่นว่าจะไม่ทิ้งใครไว้ให้หลงเหลืออยู่ข้างหลัง แนวทางที่ดีที่สุดสำหรับระบบการศึกษาต่อประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน คือ การส่งเสริมสนับสนุนความสามารถในการจ้างงานของเยาวชน ซึ่งจะเกิดขึ้นได้ถ้าธุรกิจและสถาบันการศึกษาเข้ามาอยู่ร่วมกัน ออกแบบและร่วมมือในการจัดส่งหลักสูตรการฝึกอบรมและวิชาการ ดังเช่นคำกล่าวของบุคคลผู้ยิ่งใหญ่ เนลสัน แมนเดลา (Nelson Mandela) ที่ว่า “การศึกษาคืออาวุธที่ทรงอำนาจมากที่สุด ซึ่งคุณสามารถใช้เพื่อการเปลี่ยนแปลงโลก” (Education is the most powerful weapon which you can use to change the world)⁵

จึงเห็นได้ว่าความสำคัญของการศึกษามีความจำเป็นและสำคัญอย่างมากของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในอาเซียน โดยเฉพาะการพัฒนาสร้างการคิดวิเคราะห์ให้กับเยาวชนของอาเซียนผ่านระบบการศึกษาจึงได้ทวีบทบาทมากขึ้นต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในอาเซียนให้มีความเจริญก้าวหน้าและแข่งขันได้ในระดับภูมิภาค บทบาทของผู้บริหารการศึกษาในประเทศอาเซียนจึงเป็นบทบาทหนึ่งที่สำคัญยิ่งในการพัฒนาการศึกษาของประเทศ ผ่านการใช้สมรรถนะที่มีอยู่ในการช่วยกันเร่งพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ซึ่งเป็นพลเมืองของประเทศกลุ่มอาเซียนให้เป็นประชากรอาเซียนที่มีทักษะ ความรู้ ความเข้าใจต่อวัฒนธรรม สังคม การเมืองและเศรษฐกิจ ในบริบทของความเป็นประชาคมอาเซียนภายใต้ระบบการศึกษาที่มีคุณภาพและ

³ งานวิเทศสัมพันธ์ กองนโยบายและแผน, *ระบบการศึกษาในประเทศไทย*, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล สุวรรณภูมิ, กันยายน ๒๕๕๘, หน้า คำนำ

⁴ “Education key to brighter Asean future”, THE NATION October 9, 2015

http://www.nationmultimedia.com/national/Education-key-to-brighter-Asean-future_30270500.html

⁵ Ramon del Rosario, “Education’s responsibilities in integrated Asean”, October 10th, 2015

<http://opinion.inquirer.net/89261/educations-responsibilities-in-integrated-asean>

These are excerpts from the keynote address delivered during the 9th Finex general membership meeting last Sept. 16 by Ramon del Rosario (rdelrosario@gmail.com), Chair of Makati Business Club

มาตรฐาน รวมทั้งทักษะในการใช้ภาษาอังกฤษ และการใช้ประโยชน์เทคโนโลยีสารสนเทศ ได้อย่างมีคุณภาพ พร้อมกับความเป็นคนดีมีคุณธรรมจริยธรรม

เมื่อได้ศึกษาในเรื่องสมรรถนะนั้น พบว่ามีนักวิชาการและองค์กร/หน่วยงาน ได้ให้คำจำกัดความ/ความหมาย รวมทั้งการศึกษาเกี่ยวกับสมรรถนะ สมรรถนะของผู้นำ และผู้นำทางการศึกษา ดังนี้

David C. McClelland (๑๙๗๐) ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า “สมรรถนะ หมายถึงคุณลักษณะ ที่ซ่อนอยู่ภายในตัวบุคคลซึ่งคุณลักษณะเหล่านี้จะเป็นตัวผลักดันให้บุคคลสามารถสร้างผลการปฏิบัติงานในงานที่ตนรับผิดชอบให้สูงกว่า หรือเหนือกว่าเกณฑ์/เป้าหมายที่กำหนดไว้

HAY Group (๒๕๔๗) บริษัทที่ปรึกษาด้านการวางระบบการบริหารงานบุคคลระดับโลก ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า “สมรรถนะ หมายถึง คุณลักษณะเชิงพฤติกรรมที่ทำให้ บุคลากรในองค์กรปฏิบัติงานได้ผลงานโดดเด่นกว่าคนอื่นๆ โดยบุคลากรเหล่านี้จะแสดง คุณลักษณะเชิงพฤติกรรมดังกล่าวได้มากกว่าเพื่อนร่วมงานในสถานการณ์ที่หลากหลายกว่า และได้ผลงานดีกว่าผู้อื่น⁶

สำนักงาน ก.พ. ได้ให้ความหมายของ “สมรรถนะ” หมายถึง คุณลักษณะเชิงพฤติกรรมที่เป็นผลมาจากความรู้ทักษะ/ความสามารถ และคุณลักษณะอื่นๆ ที่ทำให้บุคคลสามารถสร้างผลงานได้โดดเด่นกว่าเพื่อนร่วมงานอื่นๆ ในองค์กร⁷ และเมื่อมุ่งเน้นที่สมรรถนะหลักทางการบริหารของนักบริหารระดับสูง พบว่า ศูนย์นักบริหารระดับสูง สำนักงาน ก.พ. ได้กำหนดสมรรถนะหลักทางการบริหารของนักบริหารระดับสูง ซึ่งจะดำรงตำแหน่งดังกล่าวในทุกกระทรวง ดังนี้⁸

๑. มีความรอบรู้ในการบริหาร (Business Acumen) เช่น
 - การบริหารการเปลี่ยนแปลง (Managing Change)
 - การมีจิตมุ่งบริการ (Customer Service Orientation)
 - การวางแผนกลยุทธ์ (Strategic Planning)
๒. การบริหารอย่างมืออาชีพ (Professional Management)
 - การตัดสินใจ (Decision Making)
 - การคิดเชิงกลยุทธ์ (Strategic Thinking)
 - ความเป็นผู้นำ (Leadership)
๓. การบริหารคน (Human Resource Management)
 - การปรับตัวและความยืดหยุ่น (Adaptability and Flexibility)
 - ความสามารถและทักษะในการสื่อสาร (Communication)
 - การประสานสัมพันธ์ (Collaborativeness)
๔. การบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ (Result-based Management)
 - การรับผิดชอบต่อตรวจสอบได้ (Accountability)
 - การทำงานให้บรรลุผลสัมฤทธิ์ (Achieving Result)
 - การบริหารทรัพยากร (Managing Resources)

ซิมอน เบลล์ (Simon Bell) กรรมการผู้จัดการเพื่อการพัฒนาและการประเมิน RMI ในกลุ่มบริษัทของ Chapman Consulting Group ได้กล่าวถึงสมรรถนะภาวะผู้นำในบทความ “การประเมินสมรรถนะหลักภาวะผู้นำในเอเชีย” (Reassessing Core Leadership Competencies in Asia) ในชุดของการประชุมโต๊ะกลม

⁶ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร, แนวทางการพัฒนาระบบสมรรถนะเพื่อพัฒนาการบริหาร ทรัพยากรบุคคล: ความหมายของสมรรถนะ อ้างอิงจาก <http://competency.rmutp.ac.th/>

⁷ ราวตี ปฏิวัติวงศ์, การจัดทำสมรรถนะ, การประชุมเชิงปฏิบัติการการจัดทำสมรรถนะของศูนย์วิจัยพัฒนา มสธ. ระหว่างวันที่ 2 – 3 กรกฎาคม 2552 ณ ห้องประชุม 2605 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

⁸ ศูนย์นักบริหารระดับสูง, สมรรถนะหลักทางการบริหารของนักบริหารระดับสูง, สำนักงาน ก.พ. http://www.ocsc.go.th/ocsc/th/index.php?option=com_content&view=article&id=218%3

ความคิดภาวะผู้นำกับเหล่าผู้นำของ APAC HR (Asia Pacific Human Resource) จัดโดย Chapman Consulting Group ในช่วงไตรมาสแรกของปี 2013 และมีการอ้างอิงงานวิจัยจากสถาบันภาวะผู้นำทุนมนุษย์ HCLI (Human Capital Leadership Institute) และ Watson Wyatt โดยพบว่าชุดของสมรรถนะที่เป็นความต้องการสำหรับผู้นำทางธุรกิจในเอเชีย มีดังนี้

๑. มีนวัตกรรมและคิดอย่างสร้างสรรค์ เปิดความคิดและประสบการณ์ใหม่ๆ คิดในเชิงกลยุทธ์ สร้างแนวทางการแก้ปัญหาสร้างสิ่งแวดล้อมที่สนับสนุนการคิดอย่างสร้างสรรค์

๒. สามารถปรับตัวและยืดหยุ่นได้ดี ยอมรับความคิดใหม่ๆ และการคิดริเริ่มเพื่อการเปลี่ยนแปลงแก้ปัญหาในเรื่องที่คลุมเครือและค้นหาโอกาสเพื่อการเปลี่ยนแปลง

๓. ให้ความร่วมมือในวัฒนธรรม ให้ความร่วมมือกับองค์กรในความหลากหลายทางภูมิภาค ให้มองถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรมเพื่อทรัพยากรและโอกาสทางธุรกิจ⁹

Robert J. Taomina, ศาสตราจารย์สาขาวิชาจิตวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมาเก๊า และ **Christopher Selvarajah** ศาสตราจารย์คณะบริหารธุรกิจและการประกอบการ มหาวิทยาลัยสวินเบิร์น ประเทศออสเตรเลีย ได้ศึกษาเรื่อง “การรับรู้ในความเป็นเลิศของภาวะผู้นำในกลุ่มประเทศอาเซียน” (Perceptions of Leadership Excellence in ASEAN Nations) พบว่า พฤติกรรมเกี่ยวกับความเป็นเลิศ ของภาวะผู้นำซึ่งได้ประเมินจากผู้จัดการที่มาจากกลุ่มประเทศจัดตั้งอาเซียน (อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ และ ไทย) จำนวน ๒๘๙ คน จะมีปัจจัย ๔ ปัจจัยหลักสำคัญของความเป็นภาวะผู้นำ ดังนี้

๑) มุ่งประโยชน์เพื่อคนอื่น ๒) มีความมุ่งมั่นในความก้าวหน้า ๓) คิดเชิงกลยุทธ์ และ ๔) เชื่อมั่นวางใจในตัวบุคคลอื่น จากการเปรียบเทียบของตัวแปรที่หลากหลายแสดงให้เห็นว่าอินโดนีเซียมีคะแนนสูงสุดและสิงคโปร์ต่ำสุดในเรื่องของการพิจารณาตัดสินใจเพื่อบุคคลอื่น ฟิลิปปินส์ มีคะแนนสูงสุดในปัจจัยความมั่นคงในความก้าวหน้า การคิดเชิงกลยุทธ์และการไว้วางใจต่อบุคคลอื่น ในส่วนของความถดถอยของตัวแปรที่หลากหลายได้แสดงถึงปัจจัยของการพิจารณาตัดสินใจ เพื่อบุคคลอื่นนั้นเป็นตัวคาดการณ์ที่สำคัญของหลายตัวแปรที่สัมพันธ์กับเหล่าผู้นำ คุณภาพของบุคลิกภาพส่วนตัวและพฤติกรรมทางการบริหารจัดการ ขณะที่การคิดเชิงกลยุทธ์เป็นตัวคาดการณ์หลักของตัวแปรภาวะผู้นำที่สัมพันธ์กับความต้องการขององค์กรและอิทธิพล ด้านสิ่งแวดล้อม ผลการศึกษาได้ถูกนำไปอภิปรายในบริบทของอิทธิพลปรัชญาขงจื้อ ซึ่งเป็นแนวคิดตะวันออกและกลยุทธ์การคิดทางตะวันตกต่อการศึกษาด้านวัฒนธรรมของกลุ่มประเทศอาเซียน¹⁰

Christopher T. Selvarajah, Patrick Duignan, Chandrasegran Suppiah, Terry Lane and Chris Nuttman ได้ศึกษาเรื่อง “การค้นหาผู้นำอาเซียน: กรณีศึกษามิติที่สัมพันธ์สู่ความเป็นเลิศของภาวะผู้นำ” (In Search of the ASEAN Leader: An Exploratory Study of the Dimensions That Relate to Excellence in Leadership) ซึ่งเป็นความพยายามที่จะศึกษาถึงการรับรู้ของความเป็นเลิศในภาวะผู้นำภายในองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนในประเทศอาเซียน และพบว่าความซื่อสัตย์เป็นมิติหลักในระดับสูงสุดสู่ความเป็นเลิศของภาวะผู้นำ รองลงมาเป็นมิติด้านยุทธศาสตร์เพื่อองค์กรและการตระหนักเพื่อการทำงานที่ดีซึ่งเป็นปัจจัยต่อการตัดสินใจที่สำคัญของความเป็นเลิศในภาวะผู้นำในองค์กรของอาเซียน¹¹

Mochizuki, Yoko; Fadeeva, Zinaida ได้ศึกษาเรื่อง “สมรรถนะเพื่อการพัฒนาและความท้าทายเพื่อการศึกษาในการพัฒนาอย่างยั่งยืน” พบว่า สมรรถนะกระบวนการทางความคิดของผู้นำทางการศึกษาเป็นการตระหนักต่อธรรมชาติที่ซับซ้อนอย่างสูงเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนและการมีแผนทางการศึกษาที่ชัดเจน

⁹ Simon Bell, Reassessing Core Leadership Competencies in Asia, August 3, 2015

<http://aperioddevelopment.com/2015/08/reassessing-core-leadership-competencies-in-asia/>

¹⁰ Robert J. Taomina and Christopher Selvarajah, *Perceptions of Leadership Excellence in ASEAN Nations*, Abstract, <http://lea.sagepub.com/content/1/3/299.short>

¹¹ Christopher T. Selvarajah, Patrick Duignan, Chandrasegran Suppiah, Terry Lane and Chris Nuttman, *MIR: Management International Review* Vol. 35, No. 1 (1st Quarter, 1995), pp. 29-44. http://www.jstor.org/stable/40228257?seq=1#page_scan_tab_contents

ของผู้นำทางการศึกษา รวมทั้งผู้นำทางการศึกษามีความสนใจที่เพิ่มขึ้นในการศึกษาเชิงสมรรถนะเป็นฐานจากสถาบันการศึกษาระดับสูงและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ที่แตกต่างกันของโลก รวมทั้งการศึกษาดังกล่าวได้แสดงให้เห็นถึงภาพกว้างของกระบวนการนานาชาติที่มีอิทธิพลและการศึกษาเชิงสมรรถนะเป็นฐานในการขับเคลื่อนผู้ที่มีบทบาทที่หลากหลาย และยังชี้ให้เห็นถึงความต้องการสำหรับการวิเคราะห์ระดับที่หลากหลายซึ่งมีความสัมพันธ์กันของกระบวนการดังกล่าว¹² จึงเห็นได้ว่าการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้แสดงให้เห็นถึงสมรรถนะกระบวนการทางความคิดของผู้ที่มีบทบาททางการศึกษาในการพัฒนาการศึกษาอย่างยั่งยืนและการสร้างความชัดเจนของแผนทางการศึกษา ที่จะไปเกี่ยวข้องกับทุกระดับของการพัฒนาการศึกษา

Hoang Anh Tuan ได้ศึกษาเรื่อง “การปฏิรูปการบริหารการศึกษาอาเซียนสู่ประชาคมการศึกษาอาเซียนในมุมมองของความเป็นปัจจุบันและแนวโน้มของการปฏิรูปการศึกษาทั่วโลก” (ASEAN Educational Administration Reform Toward ASEAN Education Community Viewpoint Under the Currents and Tendencies of Educational Reform Worldwide) พบว่า การเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 การปฏิวัติทางเทคโนโลยีและแนวโน้มของโลกาภิวัตน์ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วต่อการดำรงชีพของมนุษย์ เพื่อที่จะสร้างประชาคมสังคมวัฒนธรรมอาเซียนให้เชื่อมสัมพันธ์กัน การศึกษา คือ ปัจจัยหลัก การบริหารการศึกษา จึงเป็นประเด็นเร่งด่วนที่ต้องได้รับการปฏิรูปบนฐานของภูมิหลังประวัติศาสตร์อาเซียนและแนวโน้มร่วมกันของประชาคมโลก การแก้ปัญหาดังกล่าวจึงต้องมองภาพกว้าง ให้ความสำคัญร่วมกันโดยการบูรณาการการบริหารการศึกษาในทุกระดับเพื่อเชื่อมสู่ระดับความเป็นประชาคมอาเซียน ความร่วมมือกันอย่างแข็งขันของการนำอาเซียนและนักการศึกษา นักวิจัยการศึกษาทั่วโลก ส่งเสริมสนับสนุนสมรรถนะภาวะผู้นำ และทักษะภาวะผู้นำแห่งศตวรรษที่ ๒๑ เพื่อสร้างการบริหารจัดการความรับผิดชอบในระดับสูงในการสร้างประชาคมและสังคมการทำงานเพื่อการบริหารการศึกษาที่มีคุณภาพของอาเซียน จึงมุ่งเน้นไปที่ยุทธศาสตร์การพัฒนาการบริหารการศึกษานบนความก้าวหน้าของการเปลี่ยนแปลงสู่การศึกษาระหว่างชาติอาเซียน เพื่อที่จะให้เกิดการศึกษาที่ทันสมัยและก้าวหน้าสู่การศึกษาแบบ “การศึกษาดลอดชีวิตในสังคมฐานความรู้”¹³

Philip Hallinger และ Darren A. Bryant ได้ศึกษาเอกสารการเผยแพร่งานวิจัยทางด้านการบริหารจัดการและภาวะผู้นำทางการศึกษาในเอเชีย: ศึกษาเปรียบเทียบของ ๓ ภูมิภาค โดยได้ศึกษาบริบทเนื้อหาเมื่อ 15 ปี ที่ผ่านมา เพื่อดูว่าการบริหารจัดการและภาวะผู้นำทางการศึกษาในเอเชียได้รับการยอมรับในการผลิตองค์ความรู้เชิงประจักษ์ในเรื่องใดบ้าง โดยศึกษาจากวารสารภาวะผู้นำทางการศึกษาหลัก ๘ วารสาร ที่เผยแพร่ในเอเชียระหว่างปี ๒๐๐๐ – ๒๐๑๑ ผลการศึกษามีการสร้างความรู้ความก้าวหน้าในการพัฒนาโดยใช้องค์ความรู้อาเซียนเป็นฐานในองค์ความรู้ที่ยังไม่มีความชัดเจน และศักยภาพของภาวะผู้นำทางการศึกษาเพื่อสร้างความรู้เชิงประจักษ์ที่ต่อเนื่องและจำกัดสู่มหาวิทยาลัยและสังคมที่ได้รับการคัดเลือก¹⁴

รองศาสตราจารย์เทียน ทองแก้ว ได้ศึกษา “ภาวะผู้นำ : สมรรถนะหลักของผู้บริหารในยุคปฏิรูป” โดยการวิเคราะห์และการแสวงหาคุณลักษณะที่เป็นสมรรถนะหลัก (Competency) ของผู้บริหาร และมีข้อเสนอแนะสำหรับการพัฒนาผู้บริหารระดับสูงในด้านสมรรถนะหลัก ๕ ด้าน คือ ๑) ศักยภาพในการ

¹² Mochizuki, Yoko; Fadeeva, Zinaida, *Competences for sustainable development and sustainability: Significance and challenges for ESD*, International Journal of Sustainability in Higher Education, Volume 11, Number 4, 2010, pp. 391-403(13), Abstract

<http://www.ingentaconnect.com/content/mcb/249/2010/00000011/00000004/art00007>

¹³ Hoang Anh Tuan, *ASEAN Educational Administration Reform Toward ASEAN Education Community Viewpoint Under the Currents and Tendencies of Educational Reform Worldwide*, Mahasarakham University, Thailand, Proceedings of the 7th International Conference on Educational Reform (ICER 2014), Innovations and Good Practices in Education: Global Perspectives, Abstract and Conclusion, <http://www.icer.msu.ac.th/index/paper/fullpaper/16.Hoang%20Anh%20Tuan.pdf>

¹⁴ Philip Hallinger and Darren A. Bryant, *Review of research publications on educational leadership and management in Asia: comparative analysis of three regions*, Journal Oxford Review of Education, Volume 39, 2013, Issue 3, pp. 307-328. <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/03054985.2013.803961>

เปลี่ยนแปลง (Leading Change) ๒) ศักยภาพในการเป็นผู้นำ (Leading People Driven) ๓) การมุ่งผลสัมฤทธิ์ (Results Driven) ๔) ความเชี่ยวชาญทางการบริหาร (Business Acumen) และ ๕) การติดต่อสื่อสาร (Building Coalitions/Communication)¹⁵

วัลลภา อริรัตน เสาวนีย์ ศิริสุขศิลป์ และ Tang Keow ได้ศึกษาเรื่อง “การพัฒนาของทักษะด้านการคิดของภาวะผู้นำในกลุ่มของนักบริหารการศึกษา” โดยได้มีการนำเสนอผลการศึกษาในการประชุมระดับโลกครั้งที่ ๕ ด้านการเรียนรู้: ภาวะผู้นำทางการศึกษาและการสอน เมื่อปี ๒๕๕๗ พบว่า ทักษะด้านการคิดของภาวะผู้นำเป็นประโยชน์อย่างมากสำหรับการบริหารองค์การได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผลการศึกษายังได้ชี้ให้เห็นถึงระดับของทักษะการคิดของภาวะผู้นำในกลุ่มนักบริหารการศึกษาที่อยู่ในระดับสูง อีกทั้งจะต้องปรับปรุงทักษะการสื่อสารของพวกเขา ใช้เทคโนโลยีเพื่อกำกับ ติดตามและประเมินกลยุทธ์การสอนของครู การส่งเสริมและสนับสนุนการทำงานของทีมงาน และความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และในบทสรุปทักษะการคิดของภาวะผู้นำของผู้บริหารศึกษาคควรได้รับการปรับเปลี่ยนให้สูงขึ้นในการบริหารของพวกเขาเพื่อที่จะให้เกิดความเชื่อมั่นในการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกของพฤติกรรมและทัศนคติของครู¹⁶

ดุชฎีรัตน์ โกสุมภ์ศิริ ได้ศึกษาเรื่อง “ภาวะผู้นำแบบดุลยภาพ – ภาวะผู้นำสำหรับศตวรรษที่ ๒๑” (Scholarly Article: Equilibrium Leadership – Leadership for 21st Century) พบว่า “ผู้นำ” เป็นบุคคลที่สำคัญในองค์การมีบทบาทที่ต้องดำเนินไปภายใต้เงื่อนไขปัจจัยของสภาวะโดยรอบ ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ความรู้ในเรื่อง “ภาวะผู้นำ” นั้น จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับทุกองค์การ ในกระแสโลกยุคโลกาภิวัตน์ที่ความเจริญทางเทคโนโลยี ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงของสังคมผู้นำ (Leader) และ “ภาวะผู้นำ (Leadership)” จึงเป็นปัจจัยคู่สำคัญที่ควรมีการพัฒนาบนพื้นฐานของทางสายกลางการรักษาสมดุลขององค์ประกอบต่างๆ และการจัดลำดับความสำคัญ (Priority) จึงเป็นสิ่งที่สำคัญมาก สำหรับการดำเนินชีวิตทั้งในระดับปัจเจกบุคคล และในระดับผู้นำ ดังนั้น “ภาวะผู้นำแบบดุลยภาพ” จึงเป็นภาวะผู้นำแนวใหม่ที่ได้ถูกสังเคราะห์ขึ้นจาก ทฤษฎีภาวะผู้นำพื้นฐาน ๕ รูปแบบ เพื่อให้มีคุณลักษณะอันสอดคล้องกับยุคโลกาภิวัตน์และโลกในศตวรรษที่ ๒๑ ที่สำคัญในสองส่วนหลักๆ คือ ทักษะของการจัดลำดับความสำคัญ และการรักษาดุลยภาพของปัจจัยต่างๆ ในขณะนั้นๆ ได้เป็นอย่างดี ผู้นำสำหรับศตวรรษที่ ๒๑ จึงควรมีทักษะสมรรถนะ ดังนี้

๑) มีคุณภาพในองค์ความรู้ มีความรอบรู้ มีความใจกว้างมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล มีความสามารถเป็นเลิศในการจัดสมดุล ของปัจจัยต่างๆ ทั้งที่เป็นปัจจัยเสริมและข้อจำกัด ซึ่งเป็นคุณภาพของความสามารถและคุณลักษณะส่วนบุคคลในการบริหารจัดการช่วงเวลาสำหรับการตัดสินใจอย่างรอบคอบ การจัดการสถานการณ์ให้เหมาะสมกับการปฏิบัติงาน การพัฒนาบุคลากรจากศักยภาพที่แท้จริง ความสามารถในการกระตุ้นและสร้างแรงบันดาลใจ การให้ความสนใจต่อรายละเอียด และการจัดการความสามารถหลัก

๒) ภาวะผู้นำที่มีศักยภาพเป็นเลิศ ที่มีความสามารถ เป็นผู้นำตนเองและผู้อื่น รวมทั้งการบ่มเพาะภาวะผู้นำที่มีศักยภาพเป็นเลิศในทุกๆ ระดับขององค์กร

๓) ภาวะผู้นำที่เกิดจากการปฏิบัติงานภายใต้สภาพเสมือนจริง¹⁷

จากการศึกษาเรื่องสมรรถนะของผู้บริหารการศึกษาดังกล่าวข้างต้นรวมทั้งภาวะ ทักษะและสมรรถนะของผู้นำทั้งในเอเชียและอาเซียน อีกทั้งภาวะผู้นำแห่งสำหรับศตวรรษที่ ๒๑ เพื่อการบูรณาการสู่ความเป็น

¹⁵ อ่างอิงใน กิ่งแก้ว ศรีสวัสดิ์กุลรัตน์, ภาวะผู้นำ: สมรรถนะหลักของผู้บริหารในยุคปฏิรูป, <https://www.gotoknow.org/posts/206238>

¹⁶ Wallapha Ariratananaa*, Saowanee Sirisookslipa, Tang Keow Ngangc, *Development of Leadership Soft Skills Among Educational Administrators*, 5th World Conference on Learning, Teaching and Educational Leadership, WCLTA 2014, Procedia - Social and Behavioral Sciences 186 (2015) 331 – 336, Abstract. <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877042815022764>

วัลลภา อริรัตน เสาวนีย์ ศิริสุขศิลป์ จากคณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยขอนแก่น ประเทศไทย
Tang Keow จาก School of Educational Studies, University Sains Malaysia, Minden, Malaysia

¹⁷ ดุชฎีรัตน์ โกสุมภ์ศิริ, ภาวะผู้นำแบบดุลยภาพ: ภาวะผู้นำสำหรับศตวรรษที่ ๒๑, บทความย่อ และบทสรุป

<http://leader1234.blogspot.com/2015/09/21-scholarly-article-equilibrium.html> เผยแพร่เมื่อวันที่ ๒๑ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๘

สมรรถนะหลักของบริหารการศึกษาของอาเซียน จะเห็นได้ว่าการที่จะนำพาอาเซียนไปสู่ประชาคมการศึกษาอาเซียนที่มีคุณภาพและมาตรฐานนั้น การพัฒนาศักยภาพมนุษย์เพื่อสร้างอนาคตที่รุ่งเรือง มั่นคงและยั่งยืนของอาเซียนผ่านการจัดการศึกษานั้น นับว่าเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งทางสังคมและความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจ โลกแห่งยุคไร้พรมแดนได้สร้างการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยี ที่ส่งผลต่อการภาคการศึกษาและสังคมอย่างชัดเจน บทบาทของผู้บริหารการศึกษาในบริบทแห่งอาเซียนจึงมีความสำคัญยิ่งในการพัฒนาการศึกษาของประเทศและกรอบการศึกษาของอาเซียน และพบว่าสมรรถนะผู้บริหารการศึกษาของอาเซียนควรมีสมรรถนะหลักสำคัญและจำเป็น ๑๒ สมรรถนะ ต่อการร่วมกันในการขับเคลื่อนประชาคมอาเซียนให้บรรลุวิสัยทัศน์อาเซียน ๒๐๒๐ คือ

๑. มีความซื่อสัตย์
๒. คิดเชิงยุทธศาสตร์
๓. มีกระบวนการทางความคิดเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนเพื่อการศึกษาตลอดชีวิตในสังคมฐานความรู้
๔. รอบรู้ในการบริหารและบริหารอย่างมืออาชีพ
๕. คิดอย่างสร้างสรรค์มุ่งนวัตกรรม
๖. มีศักยภาพในการเปลี่ยนแปลง
๗. ตระหนักในความหลากหลายทางวัฒนธรรม
๘. ใช้องค์ความรู้อาเซียนเป็นฐานในการพัฒนาการศึกษา
๙. เป็นผู้นำแบบคุณลักษณะ
๑๐. มีทักษะในการสื่อสารและการใช้เทคโนโลยี
๑๑. เชื่อมั่นไว้วางใจบุคคลอื่น
๑๒. ปรับตัวและยืดหยุ่นได้

ดังนั้น สมรรถนะผู้บริหารการศึกษาของอาเซียน ๑๒ สมรรถนะหลักสำคัญและจำเป็นดังกล่าว จะเป็นปัจจัยที่มีคุณภาพอย่างแท้จริงต่อการขับเคลื่อนการศึกษาของอาเซียน เพื่อนำไปสู่การลดช่องว่างการพัฒนาของกลุ่มประเทศประชาคมอาเซียน ด้วยการเสริมสร้างขีดความสามารถและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในประเทศและของกลุ่มประชาชาติอาเซียน เพื่อพร้อมรับมือการเปลี่ยนแปลงภายใต้การแข่งขันของบริบทสังคมการเมืองและเศรษฐกิจแห่งความเป็นประชาคมอาเซียนเพื่อมุ่งสู่การบรรลุวิสัยทัศน์อาเซียน ๒๐๒๐ ผ่านการบริหารการศึกษาด้วยสมรรถนะผู้บริหารการศึกษาของอาเซียน

